

Ewa GORLEWSKA

Uniwersytet w Białymstoku

e.gorlewska@uwb.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-1513-0601>

KREOWANIE WIRTUALNEJ WSPÓLNOTY KOMUNIKACYJNEJ WOKÓŁ DYSKURSU KRYMINOLOGICZNEGO NA MATERIALE PODCASTU JUSTYNY MAZUR *PIĄTE: NIE ZABIJAJ*¹

1. WSTĘP

Świat wirtualny na naszych oczach staje się znaczącą przestrzenią komunikacyjną, w której realizowane mogą być niektóre społeczne potrzeby człowieka. Jedną z nich jest ta natury społeczno-komunikacyjnej, związana z przynależnością do grupy, wymianą poglądów, dzieleniem się

¹ Tekst stanowi rozszerzoną wersję referatu wygłoszonego podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Wspólnotowe uwarunkowania języka i tekstu”, zorganizowanej na Uniwersytecie Łódzkim w dniach 20–21 czerwca 2022 roku. Pierwotnie tytuł zawierał określenie „dyskurs wideoblogowy”, jednakże podczas konferencyjnej dyskusji nad referatem Pani Profesor Iwona Pałucka-Czerniak podała w wątpliwość to, czy uzasadnione jest wyodrębnianie tego rodzaju dyskursu. Pragnę wyrazić wdzięczność za tę bezcenną uwagę terminologiczną. W istocie nadmierne rozszerzanie pojęć, zwłaszcza naukowych, może prowadzić do ich jeszcze większej nieostrości i w efekcie do obniżenia ich wartości poznawczej i przydatności naukowej. W moim przekonaniu definicje nazwy „dyskurs”, przywołane w niniejszym artykule, pozwalają na wyodrębnienie dyskursu kryminologicznego, skupiającego komunikaty dotyczące przestępstw, ich sprawców i ofiar, a także systemu penitencjarnego (zob. Wojda 2011: 156). Analizowany podcast jest jednym z multimodalnych gatunków internetowych, w którym ów dyskurs się realizuje i który umożliwia twórcom i odbiorcom kreowanie wspólnoty komunikacyjnej, skoncentrowanej wokół interesującego obie strony tematu.

swoimi spostrzeżeniami i poznawaniem punktu widzenia innych osób, z pozyskiwaniem i przekazywaniem wiedzy na interesujące tematy, wreszcie z poczuciem odgrywania jakiejś roli w tak ukształtowanej społeczności. Internauci coraz częściej dążą do przynależności²: tworzą grupy tematyczne lub dołączają do już istniejących, wykazują się aktywnością w postaci publikowania postów czy komentarzy, wypowiadają się w sposób śmiały, dzieląc się wiedzą i przemyślaniami. Wydaje się, że komunikacja internetowa, przynajmniej w jej aspekcie podcastowym, osiągnęła kolejny etap rozwoju – internauci nie są już tylko biernymi widzami czy słuchaczami, lecz stają się równoprawnymi członkami społeczności i interlokutorami, chcącymi zaznaczyć swoją obecność (zob. Sosnowska 2014: 39). Mateusz Półtorak zauważa, że odbiorca może

samodzielnie weryfikować uzyskane poprzez kontakt z nadawcą informacje, co więcej, waloryzować je i komentować ich wartość i zasadność. Może także uzupełniać i rozszerzać zakres otrzymywanych treści, a także przekazywać je dalej, tym samym wpływać na kierunek rozwoju komunikowanych już wcześniej informacji (2019: 238).

Ważnym (by nie powiedzieć: kluczowym) elementem procesu kreowania wirtualnej wspólnoty komunikacyjnej – gdyż w moim przekonaniu właśnie taka wspólnota tworzy się na przykład wokół tematycznych materiałów audiowizualnych, publikowanych w Internecie – jest postać twórcy: kogoś, kto dostarcza treści, kto inicjuje kontakt, sytuuje się w centrum komunikacji.

Wspólnota komunikacyjna, niezależnie od tego, w jakich warunkach funkcjonuje, odgrywa istotną rolę społeczną³. Jest to, jak pisze Magdalena

² Człowiek, jak pisze Jan Waszkiewicz, „jest istotą wspólnotową, zakorzenioną w podstawowych wspólnotach kształtujących jego rozwój. (...) zdolność i potrzeba nawiązywania bliskich więzi jest zakodowana genetycznie i przejawia się od samego początku życia” (2009: 74). Nic więc dziwnego, że użytkownicy Internetu dążą do kształtowania wspólnot nie tylko w świecie realnym, lecz także wirtualnym, w którym czują się coraz bardziej zadowoleni.

³ Sebastian Koczy charakteryzuje komunikację społeczną następująco: „Komunikacja społeczna oznacza proces tworzenia, przekształcania i przekazywania informacji między jednostkami, grupami i organizacjami społecznymi. Jej celem jest kształtowanie, modyfikacja lub zmiana wiedzy, postaw i zachowań zgodnie z interesami i wartościami oddziałujących na siebie nadawców i odbiorców” (2013: 84).

Skorczyk, „płaszczyzna intersubiektywnego językowego porozumienia, [która] umożliwia konstytucję świata ludzkich znaczeń, wartości czy rzeczywistości społeczno-kulturowej” (2011: 108). W przestrzeni tej dokonuje się konfrontowanie rozmaitych punktów widzenia, których centrum stanowi zazwyczaj opinia wygłoszona przez twórcę materiału audiowizualnego (można się z nią zgodzić albo polemizować). Jej doniosły sens podkreśla Emanuel Kulczycki, który stwierdza, że „[s]poleczno-kulturowy świat, który staje się horyzontem rozumienia człowieka, jest wytwarzany poprzez interpretację znaczeń w ramach interakcji międzyludzkiej” (2012: 39). Językowy kontakt, wymiana informacji, stałe konfrontowanie się ze sposobem widzenia świata komunikowanym przez innych uczestników wspólnoty warunkują społeczny rozwój człowieka. Wydaje się, że w procesie tym mają swój udział również grupy komunikacyjne kreowane w Internecie, gdyż „[k]ontakty internetowe – konstatują Bogdan Zeler i Urszula Żydek-Bednarczuk – stanowią uzupełnienie kontaktów realnych, nie są ich substytutem czy alternatywnym rozwiązaniem. Ludzie odczuwają potrzebę podwójnej wspólnotowości: wirtualnej i realnej” (2009: 88).

2. ROLA NADAWCY W KREOWANIU INTERNETOWEJ WSPÓLNOTY KOMUNIKACYJNEJ

Nie da się ukryć, że autorzy internetowych materiałów audiowizualnych (w formie m.in. podcastów czy wideoblogów) przestali być pasjonatami, publikującymi treści wyłącznie w celach rozrywkowych, lecz stali się świadomymi swej roli twórcami, którym zależy po pierwsze na zgromadzeniu grupy odbiorczej, po drugie zaś – na budowaniu własnego wizerunku. Każdy z nich na swój sposób dba o autoprezentację w sieci, nie istnieje jednolity model zachowania twórców zajmujących się danym kręgiem tematycznym. „Nawet wśród kanałów z tej samej kategorii – pisze Magdalena Szulc – odnaleźć można twórców, którzy są od siebie zupełnie różni, mają inną estetykę i w inny sposób kręcą filmy i nawiązują relację z widzami” (2017: 83). Istnienie wspólnoty komunikacyjnej wokół postaci twórcy przynosi korzyści obu stronom: autor zyskuje względnie stałą grupę odbiorczą, internauci natomiast mają własne wirtualne miejsce spotkań i wymiany informacji. To relacja dwustronna: internauci odbierają treści dostarczane przez autora, wpływając tym samym na jego

popularność, on natomiast przygotowuje interesujący odbiorców program, dzięki czemu włącza ich w proces komunikacji. Ważne jest w tym wypadku odpowiednie przygotowanie treści i stworzenie dobrych warunków do zaistnienia interakcji. „Interaktywność w mediach [również w mediach internetowych – E.G.] – w opinii Justyny Janus-Konarskiej – opisywana jest jako sprzężenie zwrotne, umożliwiające dialog między aktorami komunikacji. Sama interaktywność leży po stronie komunikatu, który powinien być tak skonstruowany, aby zachęcić i zapraszać odbiorcę do reakcji” (2012: 89).

Warto w tym miejscu nadmienić, że twórca zazwyczaj stara się zniwelować swoją nadrzędną rolę w komunikacji (jako gospodarza programu), zbliża się do odbiorców między innymi poprzez to, w jaki sposób prezentuje treści, i to, jakie informacje na swój temat zdradza. Na taką postawę nadawczą zwraca uwagę Anita Kwiatkowska:

Można przypuszczać – pisze autorka – że youtuberzy dzielą się ze swoimi widzami coraz większą dawką informacji o sobie, bowiem chcą być rozpoznawalni nie tylko przez pryzmat tego, o czym na co dzień mówią na swoim kanale, ale także tego, kim są i jacy są. Vlogi mają zatem przede wszystkim przekonać do siebie odbiorców oraz skłonić ich do przyjęcia pewnego wykreowanego wizerunku danego twórcy (2017: 20).

„Youtuberzy – kontynuuje badaczka – starają się uczyć ważnych i ciekawych rzeczy (...), a przy tym posługiwać się prostym, zrozumiałym językiem i skrupulatnie wyjaśniać fachowe terminy” (2017: 22). Umiejętność zainteresowania odbiorców i zaangażowania ich do tworzenia wspólnoty wokół prezentowanej tematyki nagrań jest nie lada sztuką, ale stanowi jednocześnie niezbędny element kreowania wizerunku twórcy, bez którego nie miałby on szans na dłuższą obecność w sieci. Warto zauważyć, że „[a]utorzy i odbiorcy tworzą wspólnotę nowego typu – wspólnotę komunikacyjną, w której wymiana opinii i negocjowanie treści są warunkami *sine qua non* istnienia twórczości wideoblogowej” (Gorlewska 2020: 200; zob. Majorek 2015: 9).

Relacja między autorem internetowych treści audiowizualnych a ich odbiorcami opiera się nie tylko na nadawaniu i recepcji, lecz także – co istotne – na komunikacji, która

pełni dwie zasadnicze funkcje: poznawczą (wymiana informacji) i interakcyjną (porozumiewanie się). Pierwsza z nich polega na przekazywaniu pewnej wiedzy o tym, co jest przedmiotem wymiany myśli, druga – na budowaniu

relacji społecznej między uczestnikami komunikacji, opartej na wspólnocie wartości i podobieństwie w zakresie sposobu rozumienia świata (Gorlewska 2020: 199)⁴.

3. PODCAST⁵ JAKO FORMA REALIZOWANIA DYSKURSU KRYMINOLOGICZNEGO

Opisane w poprzedniej części artykułu zachowania komunikacyjne, prezentowane przez internetowych twórców, wpisują się w zjawisko kreowania publicznego dyskursu⁶ kryminologicznego w postaci swoistej dla przestrzeni wirtualnej. *Dyskurs* jest terminem trudnym do jednoznacznego zdefiniowania, rozumie się go bowiem różnie w zależności od dyscypliny badawczej, w której jest stosowany. Na trudności definicyjne wskazuje Bożena Taras w artykule poświęconym semantyce nazwy *dyskurs*:

dyskurs jako przedmiot poznania wciąż wymyka się zakreśleniu granic semantycznych. Jego znaczeniowa nie(do)określoność warunkowana jest zarówno wewnątrznie, jak i zewnątrznie i wynika przede wszystkim (...) ze złożoności oznaczanego obiektu oraz ciągłej zmiany sytuacji poznawczej (...) to słowo kluczowe współczesnej humanistyki, powszechnie stosowane, ale niemające ogólnie akceptowanej definicji (2020: 321–322).

W opinii Renaty Grzegorzczukowej terminu *dyskurs* używa się między innymi w celu określenia „wypowiedzi (typów wypowiedzi, sposobu wypowiedzania się) pewnej wspólnoty komunikacyjnej zawężonych do określonego tematu” (2012: 41). *Dyskurs* podobnie pojmuje Maria Wojtak, według której jest to

⁴ Zob. Grech 2016: 136; Koczy 2013: 84; Waszkiewicz 2009: 79.

⁵ *Podcast* to rodzaj „audycji zapisanej w formie komputerowego pliku dźwiękowego, którą można ściągnąć z Internetu, skopiować i słuchać na przenośnym urządzeniu do odtwarzania muzyki. To alternatywa lub rozwinięcie tradycyjnego radia” (Stanuch 2005, za: Doliwa, Chyczewska 2019: 37). Marek Jankowski podkreśla jeszcze inną, ważną cechę podcastu, definiując tę formę nagrań następująco: „podcast jest to seria nagrań audio lub video, ukazująca się w postaci regularnych odcinków” (2022).

⁶ Zdaniem Teuna van Dijka „dyskurs nie powinien być rozumiany jako izolowana struktura tekstowa lub dialogowa, ale jako złożone zjawisko komunikacyjne, które obejmuje oprócz tekstu i struktury dialogowej, także kontekst społeczny przedstawiający uczestników komunikacji, jak i proces tworzenia i odbierania komunikatu” (Kabus 2011: 51; zob. van Dijk 2001: 23).

sposób organizowania ludzkiej aktywności, a więc także praktyki komunikacyjnej określonej społeczności (wspólnoty), która w trakcie różnorodnych interakcji ustala i uzgadnia istotne dla siebie treści (wizje świata), konserwuje stosowne scenariusze zachowań komunikacyjnych oraz reguły ich wypełniania za pośrednictwem wypowiedzi (i/lub środków niewerbalnych) (2011: 70–71).

Podcast o tematyce kryminalnej wpisuje się zatem w krąg komunikatów dyskursywnych. Autorzy tego rodzaju materiałów uzupełniają pulę informacji o zbrodniach, co poszerza horyzont poznawczy z zakresu kryminalistyki i kryminologii. „Każdy materiał audiowizualny, w którym podejmuje się określoną tematykę, jest głosem tworzącym całość przestrzeni informacyjnej, poświęconej konkretnemu zagadnieniu” (Gorlewska 2021: 47).

Interesująca mnie tematyka od lat znajduje swoje realizacje w rozmaitych formach literackich (głównie w reportażach) i medialnych (m.in. w telewizyjnych programach publicystycznych czy interwencyjnych, w prasie). Pojawienie się przestrzeni internetowej umożliwiło podejmowanie spraw kryminalnych w nowej odsłonie genologicznej: w postaci podcastów czy wideoblogów. Wirtualne formy mówienia o zbrodniach i ich ofiarach uzupełniają listę możliwych sposobów informowania o zdarzeniach, być może z czasem zastąpią inne, wciąż istniejące, choć już chyba coraz mniej popularne, jak chociażby prasowe magazyny kryminalne. Nie są zatem czymś zupełnie nowym, kontynuują raczej od dawna cieszący się popularnością dyskurs. W świetle opinii Jana Pleszczyńskiego na temat roli dyskursu rozumianego jako „intencjonalne, epistemologiczne zreflektowane odniesienie do określonego problemu”⁷ (2011: 11) dyskusyjny może wydać się wkład poznawczy twórców programów *true crime*, będących co prawda pasjonatami, ale jednocześnie laikami, kompilującymi i powielającymi informacje zaczerpnięte z innych źródeł (często będących efektem wieloletniej pracy np. reportażystów). Mimo być może skromnego udziału twórców internetowych w procesie poszerzania i pogłębiania wiedzy na temat spraw kryminalnych odgrywają oni ważną rolę społeczno-komunikacyjną, tworząc swoistą dla przestrzeni internetowej wspólnotę, do której należą zarówno sami autorzy materiałów tematycznych, jak i ich odbiorcy.

⁷ Autor dzieli się również inną refleksją: „W moim ujęciu słowo *dyskurs* najlepiej oddaje słowo *rozprawa*. Rozprawiając, rozważamy jakiś problem, jakiś wątek myślowy. Rozważanie to *ważenie* i dotyczy spraw ważnych, mających wagę” (Pleszczyński 2011: 13).

4. FORMOWANIE (SIĘ) WSPÓLNOTY KOMUNIKACYJNEJ W PRZESTRZENI WIRTUALNEJ NA PRZYKŁADZIE PODCASTU JUSTYNY MAZUR *PIĄTE: NIE ZABIJAJ* – PERSPEKTYWA NADAWCY

Konieczności tworzenia wspólnoty komunikacyjnej z internautami stanowiącymi grupę odbiorczą świadomi są podcasterzy i wideobloggerzy, niezależnie od prezentowanej przez nich tematyki nagrań. Przedmiotem mojego zainteresowania czynię podcast o tematyce kryminalnej: obecnie popularnej, zrzeszającej liczne grono odbiorców, zwłaszcza młodych użytkowników sieci. Jedną z bardziej rozpoznawalnych obecnie twórczyń materiałów o tematyce *true crime* w Polsce jest Justyna Mazur. To autorka podcastu pod tytułem *Piąte: nie zabijaj* (5NZ 2022⁸), dostępnego m.in. na platformie YouTube i w aplikacji Spotify, w którym twórczyni opisuje głównie polskie sprawy kryminalne⁹. Wskażę, do jakich wspólnych jej i odbiorcom jej materiałów przestrzeni komunikacyjnych i społecznych odwołuje się podcasterka, by ukształtować i podtrzymać społeczność skoncentrowaną wokół niej¹⁰. Wypowiedzi¹¹

⁸ W celu zidentyfikowania źródła przywoływanych w artykule cytatów posługuję się skrótami, które objaśniam na końcu tekstu w sekcji „wykaz skrótów”. Skrót 5NZ jest stosowany przez Justynę Mazur i wskazuje na tytuł serii *Piąte: nie zabijaj*, data roczna natomiast wskazuje na rok opublikowania danego materiału audiowizualnego.

⁹ Justyna Mazur prowadzi kanał na platformie YouTube od lutego 2015 roku. Do tej pory zgromadziła 146 tysięcy subskrybentów (tj. stałych odbiorców) i zyskała 33 326 309 wyświetleń (dane z 3.08.2022). Odcinki podcastu *Piąte: nie zabijaj*, które posłużyły mi za materiał badawczy do niniejszego artykułu, mają liczbę wyświetleń mieszczącą się w przedziale ok. 152 tysiące – ok. 615 tysięcy. Wydaje się, że zróżnicowany stopień zainteresowania odbiorców wynika głównie z tego, o czym autorka aktualnie mówi: czego dotyczy omawiana sprawa, czy jest aktualna, czy została nagłośniona w innych mediach, czy jest w jakiś sposób atrakcyjna dla słuchaczy np. zawiera nietypowy przebieg zdarzeń czy jest sprawą szerszej nieznaną.

¹⁰ Refleksja nad komunikacją językową powinna przekraczać granice samych wyrażań językowych i zmierzać w stronę aspektów pragmatycznych, takich jak sytuacja komunikacyjna, relacje nadawczo-odbiorcze, kontekst formułowania komunikatu. Podobne stanowisko prezentuje Joanna Bielecka-Prus: „Analizy prowadzone przez językoznawców skupiają się przede wszystkim na aspekcie językowym, kontekst społeczny traktowany jest jako przestrzeń dla procesów semiozy lub narzędzie kontekstualizacji znaczeń. (...) Tymczasem analiza językowa mogłaby w większym stopniu wykorzystywać dorobek nauk społecznych, dzięki czemu może w sposób bardziej pogłębiony opisywać kontekst, uwzględniając jego złożone wymiary społeczne” (2015: 101).

¹¹ Leksykalne sygnały kreowania wspólnoty komunikacyjnej w przytaczanych wypowiedziach zaznaczam pogrubioną czcionką.

służące kreowaniu wspólnoty komunikacyjnej, uobecniające się w materiałach audiowizualnych publikowanych przez Justynę Mazur, dzielę na cztery kategorie: „odwoływanie się do doświadczeń i wiedzy wspólnych nadawcy i odbiorcy”, „okazywanie troski o odbiorców”, „dzielenie się osobistymi doświadczeniami i odczuciami”, „formułowanie prośb i apeli”.

4.1. Odwoływanie się do doświadczeń i wiedzy wspólnych nadawcy i odbiorcy

Justyna Mazur angażuje odbiorców w proces komunikacji między innymi poprzez nawiązywanie do faktów powszechnie znanych (zgodnie z ogólnym ujęciem wiedzy wspólnej jako informacji publicznej – zob. Two-rak 2011: 117) lub oczywistych dla tych osób, które interesują się tematyką kryminalną. Wspólna wiedza o świecie dotyczy w tym wypadku zarówno ogólnych faktów, jak i tych szczegółowych, dostrzeganych głównie przez osoby skupiające się na detalach związanych z wydarzeniami. Ilustrację tego działania autorki stanowią następujące wypowiedzi:

Są takie sprawy, które elektryzują opinię publiczną do granic możliwości. Nawet jeżeli jest w tym kraju spora grupa ludzi, która nie interesuje się tematami kryminalnymi, to myślę, że na hasło tej sprawy **każdy wie**, o czym mowa (5NZ 2022a).

Chyba każda osoba interesująca się kryminalistyką wie, że zazwyczaj w śmierci małżonka jest pierwszym podejrzanym (...) współmałżonek (5NZ 2019b).

I teraz **możecie zapytać**: no okay, w takim razie ta walizka musiała się na tym osiedlu pojawić i zrobić ten hałas (5NZ 2019a).

Przecież to, że ta zbrodnia była tak brutalna, była wykonana w tak nieludzki sposób i z tak irracjonalnego powodu (...) **chyba przyznacie mi rację**, że jakaś sprzeczka o kiełbasę czy o dwa dzbanki nie kosztuje życia czterech osób (5NZ 2019c).

Pamiętajmy o tym, że była to polska wieś (...), był to (19)76 rok i wtedy posiadanie samochodu w miastach wcale nie było takie popularne, a co dopiero na wsi (5NZ 2019c).

Interesującą strategią komunikacyjną jest przyznanie się do niewiedzy i poproszenie odbiorców o uzupełnienie informacji. W efekcie internauci mogą czuć się niemal współtwórcami programu. Oto przykład:

Bardzo jestem ciekawa, jakie sądział uzasadnienie podczas tego wyroku. Nie udało mi się do tego dotrzeć, **być może Wam się uda** (5NZ 2022a).

W celu podtrzymania uwagi odbiorców i umocnienia więzi z odbiorcami Justyna Mazur używa zwrotów i wyrażań wskazujących na powszechność wiedzy na dany temat lub na oczywistość formułowanych twierdzeń. Integrujący (i perswazyjny) wymiar tych wypowiedzi podkreślony jest dzięki zastosowaniu zaimka „każdy”, wskazującego na silne przekonanie autorki słów o posiadaniu wiedzy na dany temat przez wszystkich ludzi (lub przynajmniej wszystkich zainteresowanych omawianą tematyką). Wiedza ta staje się spoiwem grupy. Podcasterka stara się unikać zbyt radykalnych sformułowań, gdyż zdaje sobie sprawę z tego, że mogą one wywołać sprzeciw odbiorców. Prawdopodobnie z tego powodu łagodzi swoje komunikaty poprzez dodanie partykuły „chyba”, wyrażającej przypuszczenie.

Ważnym zabiegiem komunikacyjnym, zmniejszającym dystans między nadawcą i odbiorcą, jest bezpośredni zwrot do adresata, nawet jeśli nie jest to konkretna osoba, lecz grupa. Justyna Mazur również nie unika tej formy wypowiedzi, choć trzeba przyznać, że nie stosuje jej zbyt często. W tej funkcji pojawiają się zaimki „wy” i czasowniki w drugiej osobie liczby mnogiej, na przykład „możecie” lub „przyznacie (mi)”¹². Autorka używa także czasowników w pierwszej osobie liczby mnogiej („pamiętajmy”), dzięki czemu nie tylko tworzy grupę komunikacyjną, lecz także sama się do niej włącza. Tym samym niejako obniża swoją nadrzędną pozycję i stawia się na równi z odbiorcami, co ułatwia nawiązanie relacji z internautami, którzy najpewniej doceniają łamanie konwencji komunikacyjnej opartej na nadrzędno-podrzędnej hierarchii ról.

4.2. Okazywanie troski o odbiorców

Autorka materiałów audiowizualnych o tematyce kryminalnej jest świadoma tego, że prezentowane przez nią treści mogą być odbierane przez osoby o różnym stopniu wrażliwości. Stara się zatem uprzedzać internautów o tym, że niektóre opisy zbrodni mogą być drastyczne. Oto przykładowa realizacja tego aktu komunikacyjnego:

¹² W wypowiedziach zawierających te czasowniki wyraźnie ujawnia się także funkcja perswazyjna komunikatu, polegająca na nakłonieniu odbiorców do zajęcia określonego stanowiska w odniesieniu do omawianej sprawy kryminalnej oraz czynnego włączenia się w proces wymiany informacji.

Dla wszystkich tych, dla których ten fragment jest zbyt trudny, to polecam przewinąć do momentu, w którym skończy się opis zbrodni. Te tagi czasowe zamieszczam w opisie odcinka (5NZ 2022a).

Autorka używa uogólniającego zaimka „wszyscy”, ograniczając jednocześnie grupę odbiorczą do osób wrażliwych na nieprzyjemne treści. Stosuje także określenie „zbyt trudny”, prawdopodobnie w celu złagodzenia charakterystyki drastycznego opisu.

W kategorii troski o odbiorców mieści się także dbałość o jak najlepsze zrozumienie przez nich prezentowanej sprawy. Służą temu chociażby wypowiedzi o wysokim stopniu szczegółowości czy przywoływanie innych źródeł, w tym osobistych zapisków osób zaangażowanych w zbrodnię:

Żeby **lepiej tę sprawę** Wam **przybliżyć**, przeczytam Wam fragmenty pamiętnika Jolanty (5NZ 2022a).

Żeby **zobrazować** Wam, jak wielka panowała zмова milczenia, posłużę się taką historią, którą zaczerpnęłam z książki Wiesława Łuki, z jego reportażu¹³ (5NZ 2019c).

Poza wskazanym już przeze mnie sygnałem nawiązywania bliższej relacji ze słuchaczami poprzez użycie zaimka „wy”, w przytoczonych wypowiedziach uwidoczni się cel zastosowania nawiązań do innych tekstów: lepsze przybliżenie tematu i zobrazowanie sytuacji, dzięki któremu odbiorcy mogą wyobrazić sobie kontekst zdarzenia i być może wczuć się w rolę osób w jakiś sposób powiązanych z wydarzeniami. Justyna Mazur prowadzi swoich słuchaczy za rękę, stara się nakreślić im nie tylko przebieg samej zbrodni i jej konsekwencje, lecz także szerszy plan sytuacyjny. Oddziałuje tym samym na wyobraźnię odbiorców, zmusza ich niejako do wysiłku intelektualnego, co może skutkować tym, że internauci w jeszcze większym stopniu poczują się częścią samego dyskursu kryminologicznego i wspólnoty wykreowanej przez podcasterkę.

Justyna Mazur stara się także zaspokajać potrzeby poznawcze słuchaczy. Zwraca uwagę na duże zainteresowanie odbiorców dodatkowymi źródłami informacji na temat przywoływanej historii:

¹³ Chodzi o reportaż zatytułowany *Nie oświadczam się*, poświęcony tzw. zbrodni połanieckiej, mającej miejsce w nocy z 24 na 25 grudnia 1976 roku na trasie między Polańcem a Zrębinem (obecnie województwo świętokrzyskie).

Od razu powiem, bo **wiem, że część z Was** pyta po publikacji odcinków o bardzo dużo rzeczy, więc **jeśli szukacie** źródeł tych materiałów, na które się powołuję, to one zawsze znajdują się w opisie odcinka (5NZ 2019a).

Autorka zdaje sobie sprawę z tego, że stali odbiorcy często z niecierpliwością czekają na kolejny odcinek z serii. W trosce o zachowanie dobrych relacji ze słuchaczami Justyna Mazur przeprasza za opóźnioną publikację materiału:

Przepraszam, że tyle **czekaliście**, bo ponad miesiąc, na ten nowy odcinek. **Mam nadzieję**, że ten nowy materiał zaspokoi Wasze potrzeby i Wasz głód kolejnych spraw (5NZ 2020b).

Przeprosiny i wyrażenie nadziei na zaspokojenie potrzeb odbiorców świadczą o dużej świadomości komunikacyjnej i społecznej autorki, a także o jej wysokiej kulturze osobistej.

4.3. Dzielenie się osobistymi doświadczeniami i odczuciami

Ważnym aspektem kreowania wspólnoty komunikacyjnej, opartej między innymi na emocjonalnej więzi z internautami, jest dzielenie się doświadczeniami i własnymi odczuciami związanymi z przywoływaną historią. Komunikatom ekspresywnym niejednokrotnie towarzyszą elementy ocenne¹⁴. Celem uzewnętrzniania doznań emocjonalnych przez autorkę jest prawdopodobnie sprowokowanie odbiorców do wyrażenia emocji i/lub opinii w komentarzach i tym samym inicjowanie rozmów w przeznaczony do tego sekcji, mieszczącej się pod nagraniem. Justyna Mazur ujawnia swoje odczucia między innymi w następujący sposób:

¹⁴ Internet, konstatuje Magdalena Barabas, „stanowi obecnie jedno z najpopularniejszych mediów (edukacyjnych, komunikacyjnych czy informacyjnych) kreujących styl życia współczesnego człowieka i ma ogromny wpływ na kształtowanie się jego poglądów, przekonań i postaw” (2018: 206). W innej swojej pracy zauważam, że: „Ocenianie rzeczywistości prezentowanej na nagraniach o tematyce *true crime*, czyli takiej, która ze względu na brutalność omawianych zdarzeń zazwyczaj wywołuje silne emocje u odbiorców, może wpływać na kreowanie postaw zwłaszcza wśród młodych, nieukształtowanych aksjologicznie internautów” (Gorlewska 2021: 48). Jerzy Bartmiński zwraca uwagę na to, że „wartości obecne w mediach publicznych nie są prostym odbiciem rzeczywistych opinii społecznych, lecz zawierają element kreacji autorskich” (2010: 123).

Trudno sobie wyobrazić tak wielką tragedię (5NZ 2019b).

Wygląda to dość dziwnie, ale każdy ma jakiś swój gust, być może w taki sposób Dariusz sobie lepiej radzi z żałobą (5NZ 2019b).

Ja tutaj **od takich ocen ludzi na pogrzebach jestem bardzo daleko**, bo sama przeżyłam kilka pogrzebów w swoim życiu, w tym pogrzeb rodzica, i **wyduje mi się**, że przez jakąś część osób mogłam być odbierana jako niezbyt rozpaczająca (5NZ 2019b).

To mnie uderza w tej sprawie najbardziej (5NZ 2019b).

Bardzo **wahałam się**, czy poruszyć ten temat, ale postanowiłam, że tak. Tym bardziej że **mam wrazenie**, że sprawy takie, jak te, są sprawami, których można uniknąć (5NZ 2022a).

Żeby było jasne, bo **nie lubię potem czytać takich komentarzy**, że absolutnie nie usprawiedliwiam tego, co zrobiła Jolanta K. **Uważam, że** jest to wielka tragedia, że zasłużyła na bardzo wysoką karę i że nic nie usprawiedliwia zabójstwa dzieci zamiast użycia antykoncepcji (...), **to jest dla mnie ohydne**, wręcz **czuję się** po przedstawieniu Wam tej sprawy **straszliwie zirytowana**, że wystarczyło naprawdę dopiąć jedną wizytę u lekarza do końca i nie byłoby takiego dramatu (5NZ 2022a).

Pokłócili się, żona wychodzi z domu, zostawia dziecko, zabiera swoje rzeczy, zostawia klucze do mieszkania – **to jest naprawdę bardzo niepokojący obraz** (...). To wszystko **budzi naprawdę wielkie wątpliwości** (5NZ 2019a).

Wyduje mi się, że oprócz Beaty [Iwona] **jest największą ofiarą** tej całej sytuacji (...) To jest przykład takiej zbrodni, do której naprawdę nie musiało dojść (...). I z taką myślą Was zostawiam (5NZ 2020a).

W słowniku autorki dominują określenia doznań negatywnych, co w świetle poruszanej przez nią tematyki nie jest zaskakujące. Justyna Mazur niejednokrotnie podkreśla ogrom omawianych tragedii („trudno sobie wyobrazić”, „to mnie uderza (...) najbardziej”), a także niepokój, jaki może towarzyszyć odbiorcom w trakcie poznawania szczegółów prezentowanych historii („wygląda to (...) dziwnie”, „to jest (...) niepokojący obraz”, „to (...) budzi (...) wątpliwości”). Dodatkowo autorka wzmacnia swój komentarz poprzez zastosowanie operatorów prawdziwościowych i uwydatniających, takich jak: „naprawdę”, „bardzo”, „dość”. Ich obecność w komunikacie służy nie tylko prezentacji stanowiska nadawcy, lecz także kreowaniu podobnej postawy wśród odbiorców. Podcasterka nie zawsze jednak jest swojej ocenie tak stanowcza. Potrafi zręcznie operować zarówno sformułowaniami wskazującymi na wysoki stopień pewności

sądu, jak i tymi, które ten sąd nieco łagodzą: „wydaje mi się”, „mam wrażenie”, „wahałam się”.

Rzadko jednak autorka pozwala sobie na jednoznaczną ocenę zachowania bohaterów swoich nagrań. Być może jest to podyktowane potrzebą zachowania reporterskiego dystansu, o który – w obliczu zbrodni – jednak trudno. Postępowanie jednej ze sprawczyń Justyna Mazur nazywa „ohydny”, zaś swoje odczucia względem omawianej sytuacji określa jako „straszliwe ziryutowanie”.

Niejednokrotnie autorka ujawnia odbiorcom, że jest z daną sprawą osobiście związana:

Sprawa, którą chcę Wam przedstawić, **fascynuje mnie** z kilku względów (5NZ 2019).

Sprawa, którą poruszę w tym odcinku, **jest mi szczególnie bliska** i mówię to z pełnią odpowiedzialnością (5NZ 2020).

Historia, którą chcę Wam opowiedzieć, **jest dla mnie ważna** z kilku względów (5NZ 2019d).

Wydaje się, że wskazane wyżej odczucia istotności, bliskości czy zafascynowania jakąś sprawą kryminalną mogą stanowić dodatkowy argument przemawiający za wysłuchaniem przygotowanego materiału. Perswazyjny wymiar tych wyznań może ujawnić się zwłaszcza w wypadku odbiorców stałych lub w miarę regularnie zapoznających się z twórczością podcasterki, którzy czują być może jakiś rodzaj więzi z autorką i mogą dzięki temu być bardziej zaciekawieni historią wzbudzającą w twórczyni szczególne odczucia.

4.4. Formułowanie prośb i apeli

Kolejną kategorią wypowiedzi – w moim przekonaniu bardzo istotną nie tylko z perspektywy interakcyjnej czy kreowania wizerunku, ale przede wszystkim ze względu na wymiar społeczny, a nawet wychowawczy – są prośby i apele kierowane do odbiorców. Dotyczą one rozmaitych kwestii: od mniej istotnych, jak na przykład wspierania twórczości autorki, dzielenia się własnymi przemyśleniami związanymi z bieżącą historią, przez te ważne, przykładowo: troski o innych ludzi, dbania o własne bezpieczeństwo, po kluczowe dla rozwiązania danej sprawy, jak chociażby przekazania służbom cennych informacji na temat osób zaginionych:

Jeżeli podoba Wam się to, co robię, to **dajcie znać**, bo to jest bardzo ważne dla twórcy, żeby widział, że to, co robi, jest dla odbiorców ważne czy że im się to podoba (5NZ 2019).

Jeżeli lubicie ten podcast i chcielibyście, żeby był wyróżniony w jakiś sposób, to **zachęcam Was do oddania głosu** w kategorii podcastu kryminalnego (5NZ 2020b).

Bardzo do Was apeluję, żebyście byli ostrożni, żebyście byli czujni, żebyście reagowali, jeśli ktoś z Waszego otoczenia ma właśnie taką znajomość z Internetu (5NZ 2019d).

(...) **apel, który mam do Was** na koniec tego odcinka, to to, abyśmy faktycznie patrzyli i dostrzegali ludzi wokół siebie i nie bali się reagować (5NZ 2022a).

Jeżeli mogę się do Was skierować z jakimś apelem, to proszę Was, żebyście rozejrzeli się wokół siebie, żebyście zwiększyli swoją uważność na osoby, które Was otaczają, takie, które czasami Wam się zwierzają, mówią o nowych osobach, które poznają. **Starajcie się** wtedy wspierać i otwierać się na tyle, by one mogły Wam zaufać (5NZ 2020).

Proszę Was, żebyście trzymali się ciepło, byli bezpieczni i dbali o siebie (5ZN 2022a).

Dbajcie o siebie i **bądźcie** bezpieczni (5NZ 2019).

Bądźcie bezpieczni i **uważajcie** na relacje, w jakie wchodzicie (5NZ 2020a).

Jeśli coś wiecie na temat Katarzyny Kobieli i ostatnich tygodni jej życia (...), **dajcie znać**, może pomożecie rozwiązać tę zagadkę (5NZ 2020).

Jeśli ktokolwiek z Was posiada jakiegokolwiek informacje (...) na temat zaginięcia Klaudii, **proszony jest o kontakt** z Komendą Powiatową Policji w Słubicach lub pod numerem alarmowym 112 (5NZ 2021).

Formułowanie prośb i apeli przez Justynę Mazur ma na celu pobudzenie odbiorców do reakcji werbalnej lub podjęcia jakiegoś działania – czy to w sferze wirtualnej, czy realnej. Dzięki temu autorka aktywizuje internautów, sprawia, że ich rola nie ogranicza się jedynie do odbioru treści, lecz stają się oni w pewnym sensie twórcami kontentu¹⁵.

By zrealizować funkcję impresywną, która w wypadku prośb i apeli jest pierwszoplanowa, Justyna Mazur używa czasowników w trybie rozkazu-

¹⁵ Słowo *kontent* w polszczyźnie stosowanej w środowisku medialnym, zwłaszcza internetowym, oznacza 'treść, zawartość, zazwyczaj w odniesieniu do materiałów znajdujących się na danej stronie [internetowej – E.G.]' (Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego 2022).

jącym, wzmacniając tym samym wydźwięk wypowiedzi: „dajcie [znać]”, „bądźcie [bezpieczni]”, „starajcie się”, „dbajcie [o siebie]”, „uważajcie”. Tę stanowczą formę niejednokrotnie łagodzi poprzez dodanie czasownika „proszę [was]” lub „apeluję [do was]”, a także wypowiedzi rozbudowanych, zawierających modalizatory sygnalizujące przypuszczenie lub niepewność: „Jeśli mogę się do Was skierować z jakimś apelem...”, „jeśli coś wiecie (...), dajcie znać”, „jeśli ktokolwiek z was posiada jakiegokolwiek informację...”.

Uwagę przykuwają nietypowe sformułowania, tworzące dystans między autorką a odbiorcami, przykładowo: „jeśli ktokolwiek z Was posiada jakiegokolwiek informację, proszony jest o kontakt...”. Tego rodzaju komunikaty w podcastach Justyny Mazur z serii *Piąte: nie zabijaj* pojawiają się niezmiernie rzadko. Służą one prawdopodobnie podkreśleniu powagi sytuacji i wzbudzeniu w odbiorcach poczucia obywatelskiej odpowiedzialności – stylistyką przypominają one bowiem komunikaty formułowane przez przedstawiciela służb.

Autorka poprzez kierowanie prośb i apeli upewnia internautów, że są dla niej w jakiś sposób ważni, że istnieje między nią a nimi swoista więź. Zaangażowanie podcasterki w kwestie bezpieczeństwa słuchaczy, nawet jeśli jest ono tylko wykreowane na potrzeby programu, tworzy poczucie wspólnoty opartej nie tylko na podobieństwie zainteresowań, przekonań czy odczuć, lecz także na swego rodzaju edukacji w postaci chociażby wyrobienia w sobie nawyku większej uważności.

5. ROLA ODBIORCÓW W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WIRTUALNEJ WSPÓLNOTY KOMUNIKACYJNEJ WOKÓŁ PODCASTU JUSTYNY MAZUR *PIĄTE: NIE ZABIJAJ*

Każda wspólnota komunikacyjna opiera się na interakcji. Zarówno w Internecie, jak i w rzeczywistości pozawirtualnej brak dialogu czy polilogu, nieodnoszenie się do wypowiedzi innych uczestników komunikacji, niedodawanie własnej narracji przez interlokutorów do wspólnej puli faktów, interpretacji, przekonań i ocen najczęściej powoduje rozpad takiej wspólnoty. W niniejszym artykule skupiam uwagę na autorce analizowanego podcastu, na jej zachowaniach komunikacyjnych sprzyjających formowaniu się dyskursu i skupionej wokół niego grupy rozmówców. Mam jednak świadomość, że nie mniej istotnym podmiotem tej relacji są

odbiorcy (internauci), wypowiadający się m.in. w formie komentarzy pod materiałami audiowizualnymi, opublikowanymi przez Justynę Mazur. Komentarze te stanowią niezwykle interesujący, ale i obszerny materiał badawczy¹⁶, toteż na potrzeby tego opracowania ograniczę się do zaprezentowania skromnej próbki.

Część odbiorców podcastów Justyny Mazur czuje potrzebę podzielenia się z autorką nagrań i innymi słuchaczami swoimi przemyśleniami na temat sprawy będącej tematem bieżącego odcinka. Nawiązania do głównego wątku poruszanego w podcaście przyjmują różną postać: wspomnień, ocen, dopowiedzeń. Niejednokrotnie między autorką a internautami oraz między samymi komentującymi dochodzi do polemik dotyczących faktów (opis zdarzeń potrafi różnić się w zależności od źródła, co nie umyka uwadze słuchaczy), ocen zachowań bohaterów przedstawianych historii, a także samego sposobu prowadzenia narracji przez autorkę podcastu. Niezależnie od tego, czy komentarze są przychylnie czy nie, ich publikowanie świadczy o zaangażowanym odbiorze oraz potrzebie włączenia się do dyskusji i stania się częścią wspólnoty komunikacyjnej wykreowanej w danej przestrzeni wirtualnej.

Odbiorcy materiałów autorstwa Justyny Mazur często komunikują pozytywną ocenę pracy podcasterki. Ich komentarze wskazują na to, że doceniają oni ogrom pracy włożonej w przygotowanie poszczególnych odcinków oraz przekazują nadzieję na pojawienie się kolejnych. Oto przykładowe wypowiedzi¹⁷:

Bardzo chciałabym posłuchać Twojej interpretacji wydarzeń we wsi Zrębin koło Połańca z 1976 roku (5NZ 2019b).

Justyna wymiatasz!!! Wspaniałe odcinki, wspaniały głos, słyszeć że robisz to co lubisz, mocne zaangażowanie w temacie i dużo pracy by stworzyć takie materiały. Nic nie zmieniaj! Wszystkiego naj. Pzdr!!! (5NZ 2019).

Pani Justyno, od dawna kryminalistyka jest moim hobby. Fascynują mnie różne sprawy, artykuły, reportaże etc.. Odkrycie Pani jest dla mnie niespodzianką. Mówią, że już wszystko zostało odkryte...jak widać myślę się. To, co robi Pani jest fantastyczne. (...) Prawie wszystkie te historie już znałam, ale to, w jaki

¹⁶ Komentarze, jakimi dzielą się internauci pod nagraniami Justyny Mazur, zasługują na osobne opracowanie lingwistyczne. W ramach niniejszego tekstu mogę jedynie zasygnalizować obecność wypowiedzi, będących budulcem badanej wspólnoty komunikacyjnej.

¹⁷ Zachowuję oryginalną pisownię przytoczanych komentarzy.

sposób PANI je przedstawia, jest wyjątkowe. Pani sposób mówienia, tembr głosu, dzielenie się z nami - słuchaczami swoimi wrażliwościami, przypuszczeniami itp. działa na mnie bardzo mocno, co jeszcze jest spotęgowane tłem muzycznym, które sprawia, że mam ciarki na ciele (5NZ 2019).

Twoim atutem jest to, że oprócz faktów, przekazujesz emocje (5NZ 2019b).

Internauci zwracają uwagę również na te elementy wypowiedzi autorki, które z jakiegoś powodu budzą ich wrażliwości, a nawet sprzeciw. Możliwą motywacją publikowania tego rodzaju komentarzy jest chęć włączenia się do dyskusji, sprawienia, że dany głos zostanie usłyszany (uwagi krytyczne częściej prowokują do reakcji niż oceny pozytywne).

Oglądam Cię bardzo długo, uważam, że Twoje podcasty są świetne. Zwróć proszę uwagę, by przy tak świeżej sprawie nie ferować ocen. Pamiętajmy, co się stało w przypadku Magdy Żuk, gdzie opinia publiczna dosłownie rzuciła się na chłopaka dziewczyny. Tu okoliczności są bardzo dziwne, ale nie przesadzają o zaangażowaniu jej chłopaka. Naprawdę super, że nagłaśniasz temat, bo masz zasięgi i realnie pomagasz. Rozumiem, że sprawa wzbudza emocje, ale trzeba uważać, by zupełnie niecelowo nie oberwał ktoś niewinny (5NZ 2021).

Realizacja super, jak zwykle, ale kurczę ja mam wrażenie, że przedstawiając tę historię jesteś po stronie Iwony, że żal Ci jej. A to idiotka, która dobro dopiero co poznanego faceta przedkładała nad dobro własnego dziecka (5NZ 2020a).

Na początku filmu mówisz że w kościele do Krysi podeszła daleka krewna. Potem mówisz, że to siostrzenica ojca Krysi więc to pierwsze kuzynostwo przecież, Babcię mają to samą (5NZ 2019c).

Dlaczego nie powiedziałeś nic o tym, że Gołubowicz był hazardzistą? Podobno z tego powodu długów miał wiele, nie tylko u Frydrychowskiego (5NZ 2019).

Niekiedy komentujący udzielają sobie nawzajem odpowiedzi, tworząc w ten sposób swoisty dla tego rodzaju komunikacji piętrowy polilog:

– Z programu „opowiem Ci o zbrodni” wynika, że Iwona spotkała się z Beatą w samochodzie na oddanie pieniędzy a nie na podpisanie przekazania długu co rzuca trochę inne światło na to spotkanie (wyjaśnia to czemu Iwona zabrała nóż, chciała zamknąć sprawę bez oddania pieniędzy).

– Ja słuchałam podcast na Empik Go i Justyna ominęła parę istotnych faktów (5NZ 2020a).

– Szkoda że ostanio wrzucasz sporo odcinków z książki „opowiem ci o zbrodni”, sporo osob czytało ta ksiazke, takze z twojeg polecenia, przeczytali ja, czekaja na podcasty u ciebie, a tutaj niespodzianka, sluchaja o tym o czy juz czytali.

– Nie wszyscy je znaja.

– Ja znam I zupełnie mi to nie przeszkadza. Swietnie jest moc je uslyszec w interpretacji Justyny (5NZ 2020a).

– Można oskarżać Panią Edytę o naiwność, ale warto zwrócić uwagę że rzecz ma miejsce w 2005 roku, kiedy świadomość o tego typu oszustwach była wciąż znikoma (...).

– to juz nie chodzi oto ze internet malo popularny... to taka naiwnosc i glupota ze glowa boli.

– pewnie że to nie kwestia internetu. Niestety, myślę że gdyby Arek zaczepił Edytę nawet w kolejce do kasy w Biedronce to skończyłoby się identycznie... Moim zdaniem Justyna ciut za bardzo demonizuje Internet na początku swojej wypowiedzi (5NZ 2019d).

– Przeczytałam „Motyw ukryty” B. Lacha i K. Bondy i... sprawa ta ma tam zupełnie inne zabarwienie niż przedstawione tu w podcaście. Dobrze spojrzeć z drugiej strony...

– Ale sama Justyna powiedziała że morderca był jej znajomym, ojcem koleżanki. Zrobiła podcast bardzo nierzetelny, nieobiektywny. W tym wszystkim zaskakuje mnie postrzeganie filmu przez przeciętnego odbiorcę i te komentarze typu „współczuję mordercy albo zamordowany sam sobie zasłużył”.

– Właśnie o tym mówię. Materiał dowodowy przedstawiony przez osoby niezwiązane ze sprawą we wspomnianej książce, każe patrzeć na pana prezydenta negatywnie (5NZ 2019).

Ważnym głosem w analizowanym kontekście jest ujawnienie przez komentujących ich wiedzy na temat konkretnej sprawy, a także wartościowań, które towarzyszą ocenie zachowania sprawców i ofiar. Wypowiedzi obrazujące stan wiedzy i stanowisko etyczne internautów pozwalają na nawiązanie i podtrzymywanie dyskusji dotyczącej zdarzenia będącego przedmiotem nagrania. Prowokują zarówno autorkę podcastu, jak i innych odbiorców do ujawnienia własnej opinii za ten temat, dzięki czemu wokół interesującego zagadnienia tworzy się specyficzna więź między uczestnikami komunikacji. Oto kilka przykładów tego rodzaju wypowiedzi:

– Od początku śledziłam sprawę podpalacza z Jastrzębia. Pamiętam artykuły w Fakcie zaraz po tej tragedii i zdjęcie Dariusza, który pozował na tle spalo-

nych szafek w kuchni. Dla mnie od początku było w nim coś śliskiego i podejrzanego. Te ostentacyjne obnoszenie się z wiarą, które dla mnie świadczy, że tacy ludzie próbują coś zamaskować pod płaszczykiem religijności (...).

– zgadzam się z Twoim zdaniem w 100%

– Ja też.

– I ja też (5NZ 2019b).

– Uważam, że wybielasz postać Kamila. Sędziowie ogłaszając wyrok mówili, że Kamil tylko udawał zmanipulowanego i przytłoczonego Zuzanna. Podkreślili, że również nie ma uczuć wyższych, jest psychopata, a przyjął jedynie taką linię obrony. Na dodatek nie podkreśliłaś, że nie chodziło im tylko to, żeby się pozbyć rodziców, ale także przejąć ich majątek i wyjechać. co do podróży z Linda samochodem to słyszałam wersję, że ten chłopak zauważył zakrwawione płaszcze i oni wtedy powiedzieli mu co zrobili, oferując pieniądze za milczenie (...).

– Przecież jest powiedziane, że Zuza wyceniła dom na 2 miliony i jak sprzedadzą dom będą mieli pieniądze żeby zacząć życie po swojemu

– ok, może to przeoczyłam. Ale reszta bez zmian (5NZ 2020b).

– Myślę, że jest tylko jedna osoba, która może wydobyć z męża Anny informację, gdzie spoczywa Anna - ich córka. Być może kiedyś zada mu to pytanie.

– Nie sądzę, że psychopata odpowie komukolwiek.

– też myślałam, że może córka zmiękczy mu serce, ale skoro nie myślał o niej kiedy zabijał jej matkę to chyba po latach też nie będzie mieć sumienia. Z resztą jeżeli kocha ją samolubną i egoistyczną miłością to podejrzewam, że będzie szedł w zaparte i przekonywać córkę, że jest ofiarą (5NZ 2019a).

– Pamiętam tą historię. Mieszkałam wtedy w Lublinie. A mój znajomy był wtedy policjantem, który pojechał na miejsce i widział te beczki i zwłoki. Opowiadał nam później o tym (...).

– a może trochę taktu i rozwagi? Co ma opowiadać, że chłop widział rozkładające się zwłoki dzieci? To nie plotki bab na targu

– taka informacja powinna być raczej alarmująca. Czy policjanci mogą opowiadać o zgłoszeniach/sprawach/ a tym bardziej o ich przebiegu w prywatnym gronie? (5NZ 2022a).

Do udzielenia odpowiedzi na komentarz może skłonić także podzielenie się przez internautę przypuszczeniem dotyczącym przebiegu zdarzenia. Odbiorcy mogą dzięki temu dociekać, zadawać pytania, rozważać rozmaite scenariusze:

– A co sądzicie o takim pomysle: ten cały Arek zamordował Edytę, a ciało włożył do meblościanki, którą potem wywiózł w jakieś odludne miejsce i po

prostu spalił. To by tłumaczyło fakt jego bezzcelnej pewności, że ciało nigdy nie zostanie znalezione.

– Kości? (5NZ 2019d).

Komentarzami, które szczególnie przykuwają uwagę, są te oceniające (głównie negatywnie) komunikacyjne zachowania innych komentujących. W świetle wolności wypowiedzi, będącej szczególną wartością w Internecie, taka krytyka wydaje się nietypowa:

– Tak zgadzam się z komentarzem poniżej, też to zauważyłam, również przy innych odcinkach - sprawy tragiczne a ludzie się cieszą np, że posłuchają przed snem jakby to były bajki na dobranoc. Lubię Justynę i ten podcast ale trzeba pamiętać, że za tymi wszystkimi historiami kryją się dramaty ludzi i ich rodzin.

– Dokładnie, to są ciekawe sprawy, ale nie można traktować tego jako czystej rozrywki.

– i co z tego? Ty słuchasz z obowiązku rozumiem? Wszyscy szukamy w tym rozrywki, ciekawości i zaspokojenia jakiś swoich potrzeb, inaczej by nas tu nie było.

– Słucham bo to ciekawe i interesuje mnie ludzka psychika, nie z obowiązku, jeśli dla kogoś ludzkie tragedie są tylko rozrywką to nie jest z nim dobrze. Mnie też zadziwia brak empatycznej reakcji u niektórych komentujących, którzy pod podcastem np. o zabójstwie całej rodziny piszą „wspaniały początek dnia, miło mi się słuchało”. Rozumiem, że takie komentarze są szczerze i ludzie po prostu cieszą się, że mogli po raz kolejny posłuchać swojego ulubionego podcastu. Trudno mi jednak zrozumieć taką reakcję, bo ja po wysłuchaniu takich treści przeważnie jestem nimi mocno poruszona (...) i nie mogę nie myśleć o tym, jak musiała czuć się ofiara i jej najbliżsi (5NZ 2021).

Rola odbiorców w kształtowaniu się analizowanej wspólnoty komunikacyjnej jest znacząca. Dzięki formułowanym w postaci komentarza reakcjom internautów na podcast przygotowany przez autorkę tworzy się sytuacja komunikacyjna pozwalająca na rozwinięcie dyskusji skupionej wokół poruszanego tematu czy wątku. Aktywność odbiorców jest siłą napędową twórcy: im więcej osób słucha danego podcastu i udziela się w sekcji komentarzy, tym silniejsza staje się pozycja autora. Z tego, jak bogata w wypowiedzi jest sekcja komentarzy pod nagraniami Justyny Mazur, można wnioskować, że jej słuchacze są zaangażowanymi odbiorcami, chętnie dzielącymi się swoją opinią i biorącymi udział w dyskusjach. Autorka badanego podcastu i zgromadzona wokół niego grupa odbior-

cza wchodzą ze sobą w dialog, wymieniają się informacjami na określony temat, dzielą się spostrzeżeniami i ocenami, słowem – tworzą wspólną komunikacyjną.

6. ZAKOŃCZENIE

Materiały audiowizualne o tematyce kryminalnej, prezentowane między innymi przez Justynę Mazur, autorkę podcastu *Piąte: nie zabijaj*, pełnią kilka funkcji: poznawczą, wychowawczą, autopromocyjną i komunikacyjną. Ostatnia z wymienionych wiąże się z tym, co jest przedmiotem niniejszego opracowania – z kreowaniem wspólnoty komunikacyjnej. Autorka zgromadziła wokół siebie liczną grupę stałych odbiorców i pewnie jeszcze liczniejszą względnie regularnie ją odwiedzających. By móc utrzymać tę swoistą społeczność w wirtualnym istnieniu, podcasterka stosuje pewne strategie, które zaprezentowałam w artykule. Dzięki językowym sygnałom dostrzegania obecności odbiorców Justyna Mazur tworzy więc z internautami, co przekłada się z jednej strony na popularność autorki i profity finansowe, z drugiej – na realizowanie potrzeb, zwłaszcza młodych ludzi, dotyczących bycia częścią grupy osób o wspólnych zainteresowaniach, a także dzielenia się wiedzą i przemyśleniami. Stworzenie swoistej społeczności komunikacyjnej wokół spraw kryminalnych odgrywa jeszcze inne role – przyczynia się do podtrzymywania pamięci o ofiarach zbrodni, a także sprawia, że młodzi odbiorcy stają się być może bardziej wrażliwi na kwestię bezpieczeństwa zarówno własnego, jak i osób z otoczenia.

Zauważalna ostrożność autorki w referowaniu przebiegu zdarzeń, w prezentowaniu własnych opinii na temat zachowania bohaterów opowieści, a także w kontakcie z internautami, jej komunikacyjna delikatność, minimalizowanie wypowiedzi silnie ekspresywnych i ocennych może przyczynić się do wypracowania (w ramach stworzonej wspólnoty komunikacyjnej) wartościowego modelu narracji o sprawach trudnych, budzących emocje, niejednokrotnie skłaniających do ferowania wyroków. Justyna Mazur posługuje się (choć niebezwzględnie) łagodnymi sformułowaniami, w mojej opinii adekwatnymi do powagi, która winna towarzyszyć opowiadaniu o tak skrajnie bolesnych sprawach, jakie autorka porusza w swoim podcaście. Wydaje się, że jako twórczyni, osoba sytuująca się w centrum tej wirtualnej wspólnoty komunikacyjnej, może mieć pozytywny wpływ na język, jakim posługują się internauci, wypo-

wiadający się na temat spraw kryminalnych, które w moim przekonaniu wymagają odpowiedniej oprawy słownej.

Justyna Mazur, gromadząc wokół swojej twórczości liczne grono internautów, stworzyła swoistą wirtualną wspólnotę komunikacyjną. Konstytuują ją przede wszystkim wspólnota zainteresowań i podobieństwo postaw wobec zbrodni. Aktywność komunikacyjna internautów w analizowanym zakresie sprzyja również rozwojowi dyskursu kryminologicznego poprzez informowanie odbiorców o zaistniałych zdarzeniach, wymianę informacji i kumulowanie wiedzy na określony temat. Wydaje się, że tak ukształtowana społeczność nie musi być efemerydą, lecz może stanowić względnie trwałą strukturę, wykraczającą poza przestrzeń internetową.

WYKAZ SKRÓTÓW

5NZ 2019	–	<i>Trudna przyjaźń byłego prezydenta</i>
5NZ 2019a	–	<i>Tylko powiedz, gdzie jest Ania</i>
5NZ 2019b	–	<i>Wielka tragedia rodziny Perzyńskich</i>
5NZ 2019c	–	<i>Wśród nocnej ciszy</i>
5NZ 2019d	–	<i>Z sympatii do zbrodni</i>
5NZ 2020	–	<i>Co Ci się stało, Kasiu?</i>
5NZ 2020a	–	<i>Gdybyś tylko powiedziała, że coś jest nie tak</i>
5NZ 2020b	–	<i>Zbrodnia w Rakowiskach</i>
5NZ 2021	–	<i>Gdzie jest Klaudia Jarnecka?</i>
5NZ 2022	–	<i>Justyna Mazur, Piąte: nie zabijaj</i>
5NZ 2022a	–	<i>Żeby nikt nie słyszał. Sprawa dzieci w beczkach</i>

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA PODMIOTU

- Mazur J., 2019, *Piąte: nie zabijaj, Trudna przyjaźń byłego prezydenta*, <https://www.youtube.com/watch?v=4XakeJGMPc> (dostęp: 15.06.2022).
- Mazur J., 2019a, *Piąte: nie zabijaj, Tylko powiedz, gdzie jest Ania*, <https://www.youtube.com/watch?v=bXzA-ssw3Yc> (dostęp: 15.06.2022).
- Mazur J., 2019b, *Piąte: nie zabijaj, Wielka tragedia rodziny Perzyńskich*, <https://www.youtube.com/watch?v=Gj-vBZkAVko> (dostęp: 15.06.2022).

- Mazur J., 2019c, *Piąte: nie zabijaj, Wśród nocnej ciszy*, https://www.youtube.com/watch?v=tMPcZ_8nSAM (dostęp: 15.06.2022).
- Mazur J., 2019d, *Piąte: nie zabijaj, Z sympatii do zbrodni*, <https://www.youtube.com/watch?v=fhX6QrYdFsw> (dostęp: 15.06.2022).
- Mazur J., 2020, *Piąte: nie zabijaj, Co Ci się stało, Kasiu?*, <https://www.youtube.com/watch?v=Aloh3o4jQYI> (dostęp: 15.06.2022).
- Mazur J., 2020a, *Piąte: nie zabijaj, Gdybyś tylko powiedziała, że coś jest nie tak*, <https://www.youtube.com/watch?v=5F-UULHXE4c> (dostęp: 17.06.2022).
- Mazur J., 2020b, *Piąte: nie zabijaj, Zbrodnia w Rakowiskach*, https://www.youtube.com/watch?v=PZwA_kJHkHY (dostęp: 17.06.2022).
- Mazur J., 2021, *Piąte: nie zabijaj, Gdzie jest Klaudia Jarnecka?*, <https://www.youtube.com/watch?v=sjFwFjD36jY> (dostęp: 17.06.2022).
- Mazur J., 2022, *Piąte: nie zabijaj*, <https://www.youtube.com/watch?v=C23i5M-mT2ng&list=PLG-Yx3GxPAUF23yobGX7RbTGLQzATSpK> (dostęp: 17.06.2022).
- Mazur J., 2022a, *Piąte: nie zabijaj, Żeby nikt nie słyszał. Sprawa dzieci w beczkach*, <https://www.youtube.com/watch?v=KNfnMzuOYpk> (dostęp: 17.06.2022).

LITERATURA PRZEDMIOTU

- Barabas M., 2018, *Wartości uniwersalne w Internecie*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 3(25), s. 206–209.
- Bartmiński J., 2010, *Jak rekonstruować językowo-kulturowy obraz Europy?*, „Etnolingwistyka” 22, s. 121–127.
- Bielecka-Prus J., 2015, *Problem kontekstu społecznego w analizie dyskursu*, w: *Dyskurs: aspekty lingwistyczne, semiotyczne, i komunikacyjne*, red. A. Kiklewicz, I. Uchwanowa-Szmygowa, Olsztyn, s. 102–109.
- Dijk T., van 2001, *Badania nad dyskursem*, w: *Dyskurs jako struktura i proces*, red. T. van Dijk, Warszawa, s. 9–44.
- Doliwa U., Chyczewska A., 2019, *Podcasting w Polsce – próba analizy zjawiska*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna” 1, 15, s. 37–54.
- Gorlewska E., 2020, *Językowe sygnały obecności odbiorcy w wypowiedzi wideoblogowej na przykładzie kanału Karolina Anna*, w: *Ojczyzna święta mowo!... Wiąże nas twoje słowo. Polszczyzna w perspektywie diachronicznej. Studia i szkice*, red. A.B. Strawińska, Białystok, s. 197–213.
- Gorlewska E., 2021, *Wypowiedzi wartościujące jako istotny aspekt dyskursu wideoblogowego na przykładzie kanału Stanowo o tematyce kryminalnej*, „Białostockie Archiwum Językowe” 21, s. 43–66.

- Grech M., 2016, *Metody i techniki badawcze w badaniach komunikacji i wizerunku*, w: *Komunikatywizm – przyszłość nauki XXI wieku*, red. G. Habrajska, Łódź,, s. 136–154.
- Grzegorzyczkowa R., 2012, *Wstęp do językoznawstwa*, Warszawa.
- Jankowski M., 2022, *Czym jest podcast? Co to jest podcasting?*, <https://podcastpro.pl/podcast-co-to> (dostęp: 1.07.2022).
- Janus-Konarska J., 2012, *Nowe media – nowa komunikacja medialna*, „Dziennikarstwo i Media” 3, s. 87–96.
- Kabus J., 2011, *Interdyscyplinarność dyskursu*, „Językoznawstwo” 1(5), s. 49–55.
- Koczy S., 2013, *Rola mediów w procesie komunikacji społecznej*, w: *Człowiek w świecie rzeczywistym i wirtualnym*, red. A. Andrzejewska, J. Bednarek, S. Ćmiel, Józefów, s. 81–97.
- Kulczycki E., 2012, *Teoretyzowanie komunikacji*, Poznań.
- Kwiatkowska A., 2017, *Youtubowa autoekspresja, czyli retoryczna refleksja nad vlogosferą*, w: *Retoryka w praktyce medialnej*, red. A. Kwiatkowska, M. Szyber, Warszawa, s. 13–30.
- Majorek M., 2015, *Kod YouTube. Od kultury partycypacji do kultury kreatywności*, Kraków.
- Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego*, 2022, <https://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/kontent.html> (dostęp: 5.07.2022).
- Pleszczyński J., 2011, *Dyskurs medialny z perspektywy epistemologicznej*, w: *Dyskursy komunikacji medialnej*, red. A. Filipczak-Białkowska, Łódź, s. 11–16.
- Półtorak M., 2019, *Z zagadnień językowej komunikacji internetowej – na przykładzie kształtowania zachowań językowych w relacjach nadawca – odbiorca w blogu*, w: *Zielonogórskie Seminaria Językoznawcze. Estetyka językowa w komunikowaniu*, red. M. Steciąg, M. Kaczor, Zielona Góra, s. 237–248.
- Skorczyk M., 2011, *Rozumienie kultury w świetle filozofii komunikacji Karla-Otto Apla*, „Lingua ac Communitas” 21, s. 107–120.
- Sosnowska J., 2014, *Widz spersonalizowany – z problematyki odbioru telewizji tematycznej w Polsce*, „Media i Społeczeństwo” 4, s. 27–41.
- Stanuch S., 2005, *Audycje na życzenie*, <https://www.press.pl/magazyn-press/artukul/1484,audycje-na-zyczenie> (dostęp: 1.07.2022).
- Szulc M., 2017, *Kreowanie wizerunku przez Youtuberów w świetle genologii multimedialnej*, w: *Kultube. Kultura wobec YouTube*, red. R. Bomba, P. Olszewska, A. Wuls, Lublin, s. 83–90.
- Taras B., 2020, *Leksem „dyskurs” i jego derywaty w polskich źródłach leksykograficznych*, w: *Tekst. Dyskurs. Komunikacja*, red. A. Buk, A. Hanus, A. Mac, D. Miller, M. Smykała, I. Szwed, Rzeszów, s. 321–331.

- Tworak Z., 2011, *O pojęciu wiedzy wspólnej*, w: *Język, rozumienie, komunikacja*, red. M. Domaradzki, E. Kulczycki, M. Wendland, Poznań, s. 117–134.
- Waszkiewicz J., 2009, *Komunikacja w komunitariańskiej perspektywie*, w: *Teorie komunikacji i mediów 1*, red. M. Graszewicz, J. Jastrzębski, Wrocław, s. 71–88.
- Wojda D., 2011, *Rewizje historii i dyskursu kryminologicznego*, „Przestrzenie Teorii” 15, s. 155–173.
- Wojtak M., 2011, *O relacjach dyskursu, stylu i gatunku*, „Tekst i Dyskurs” 4, s. 69–78.
- Zeler B., Żydek-Bednarczuk U., 2009, *Homo communicans w świecie wirtualnym*, w: *Człowiek a światy wirtualne*, red. A. Kiepas, M. Sułkowska, M. Wołek, Katowice, s. 83–91.

**CREATING A VIRTUAL COMMUNICATION COMMUNITY AROUND
THE CRIMINOLOGICAL DISCOURSE ON JUSTYNA MAZUR'S
PODCAST MATERIALS "PIĄTE: NIE ZABIJAJ"
("THE FIFTH COMMANDMENT: YOU SHALL NOT KILL")**

Abstract

The subject of the article is the ways of creating a virtual communicative community that is shaped around the criminological discourse, realized in the form of a podcast – a virtual genre of expression. The material basis are sound recordings under the common title "Piąte: nie zabijaj" ("The Fifth Commandment: You Shall Not Kill"), published on Justyna Mazur's online channel, available on the YouTube platform. Additionally, some comments of Internet users published under each analyzed recording were taken into account. The aim of the study is to show that the authors and recipients of audiovisual materials available on the Internet create a communication community specific to the virtual space, based on the similarity of interests, exchange of information and observations, on the closeness of moral and social attitudes towards crimes, their perpetrators and victims. The article presents the position that Justyna Mazur – the author of the analyzed material – not only makes her recordings available for entertainment or cognitive purposes, but also cares for the constitution of a permanent recipient group that interacts with the material and other participants of virtual communication. It has been shown that the author consciously uses various communication strategies: referring to the shared knowledge of the sender and the recipient, showing concern for listeners, sharing own experiences and observations, or formulating various requests in order to win the attention of recipients and encourage them to actively comment on recordings or interact with the author or other Internet users. The communicative activity in question also fosters the development of criminological

discourse by informing a large group of recipients about the events that have occurred, exchanging information and accumulating knowledge on a specific topic. An important aspect that attracts attention when reading the analyzed materials is the linguistic setting of content relating to such sensitive topic as crime. The author, who aptly uses language as a tool can, thanks to her authority, sensitize Internet users to the issue of ethics and aesthetics of expression.

Key words: communication, virtual community, communication on the Internet, criminological discourse, podcast